

Speciális igényű tanulók segítése

a vizuális nevelés folyamata, hatása

Vincze Angéla József Attila Általános és Alapfokú Művészeti Iskola

A József Attila Általános és Alapfokú Művészeti Iskola többcélú intézmény, melynek célja támogatást nyújtani a szociálisan hátrányos környezetből érkező, de tehetséges, tanulni szerető diákoknak, és segítséget nyújtani a tanulásban akadályozott, tanulási nehézséggel küzdő gyerekeknek. Az iskolánk szinte menedéket nyújt és egy békés sziget az itt tanuló gyerekeknek. Sokan még a tanulószoba vagy napközi után sem akarnak hazamenni.

Az iskola a tanulók személyiség-fejlődésében a család mellett a második legfontosabb szocializációs színtér. A társadalomba való beilleszkedés tanítása sokrétű és differenciált feladat, sőt feladatrendszer, éppen a speciális szükségletek miatt. Az emberré nevelés törekvése a pedagógiai tevékenység egészére nézve megváltoztatja az oktatás és nevelés viszonyát és arányait. Arra a meggyőződésre jutottunk, hogy az iskola ugyan nem szociális gondozási központ, de

1. kép: Csoportmunka a rajzórán

ha eredményeket akarunk elérni, akkor a kezdetektől: onnantól, hogy a tanuló először lép be az iskolába, először a nevelésre és csak ezután az oktatásra kell helyezni a hangsúlyt. Ezzel a gondozási – nevelési – oktatási struktúrával részben elérhető a lemaradás csökkentése, tanulói felzárkóztatása.

Évekkel ezelőtt az alternatív iskolamodellekből olyan módszertani elemeket választottunk, amelyek hatékonyak az esélyegyenlőség megteremtésében. Ez a *differenciált tanulásszervezés, a projekt pedagógia, a tanulásmódszertan és a csoportmunka*. Nálunk a pedagógusoknak alkalmazkodni kell a gyerekek teljesítőképességéhez és tanulási üteméhez. Intézményünkben a tanulók nevelése- oktatása integrált oktatás, személyre szabott, és toleráns környezetben valósul meg. Fontos feladatunk a tanulók kognitív, affektív és pszichomotoros képességeinek fejlesztése, a tanulás köteleességszerű, igényes, egyre inkább önálló végzése. Önállóságra, igényességre, önismeretre, kitarító munkára és együttműködési készségre nevelünk, és formáljuk a közösségi tudatot, kialakítjuk az illemtudó viselkedést is.

A művészeteket fejlesztési eszközként használjuk, és olyan tevékenységi formákat választunk, amelyekre tanulónknak szüksége van. Minden tanulónknak esélyt biztosítunk, hogy tehetsége, képességei szerint fejlődhessen, a továbbtanuláshoz és az életkezdéshez szükséges alapismereteket elsajátíthassa.

A művészeteket fejlesztési eszközként használjuk, és olyan tevékenységi formákat választunk, amelyekre

2. kép: Beri Dzszenifer, 6. osztályos: Maszk

tanulóinknak szüksége van. Minden tanulónknak esélyt biztosítunk, hogy tehetsége, képességei szerint fejlődhessen, a továbbtanuláshoz és az életkezdéshez szükséges alapismereteket elsajátíthassa.

Művészeti nevelés a kreativitásért

A művészeti nevelés sokféle formában kamatozhat. Éppen ebben rejlik a nagyszerűsége: alkotói energiákat teremt. Táplálja a kreativitást, amely minden tevékenységünk hajtóereje.

Nem csupán közhelyszerű igazság, hogy mindenki kreatív valamiben. A kreativitásnak az érvényesülését azonban a hétköznapi észszerűség és racionalitás visszaszorítja. Az emberek nagyon is ragaszkodnak a hagyományos megoldásokhoz a mindennapi rutinhoz. Ez egészül ki manapság a digitális világ új mechanizmusaival.

A magyar agykutató, Freund Tamás tanulmányában és interjúban is nyilatkozott az agyi működés, a kreativitás és a művészeti nevelés fontos összefüggéseiről: „Ma már minden-

kinek korlátlanul rendelkezésére áll szinte minden információ például az interneten keresztül. Az lesz kreatív, akinek erről más jut az eszébe, mint az átlagembernek... Az információrobbanás és globalizáció révén felgyorsult világunkban az emberi agynak nem marad ideje és kapacitása arra, hogy a belső világ impulzusait bevonja a tanulási folyamatokba. Ezáltal nem csak a kreativitás csökken, de lelki elszívárosodás, a felületes tudásból származó frusztráltság és stressz is fenyeget. A két legfontosabb nevelési feladat a kreativitás szempontjából, hogy a belső világot gazdagítsuk elsősorban művészeti, erkölcsi, etikai nevelés révén, valamint igényt teremtsünk a fiatalokban arra, hogy időt hagyjanak a belső világ impulzusai számára, hogy azok hatékonyan társuljanak a külvilág információival.” (Interjú Freund Tamással, 2009)

Itt lép be a művészeti nevelés, amely a gyermekek kibontakoztatására és képességeik kifejezésére ad lehetőséget a sokoldalú tevékenységek révén. Ezen keresztül a tapintás és a látás érzéke és képessége lépésről lépésre, a tudatosan felépített gyakorlati alkotómunka során fejleszthető, hiszen a hétköznapi tárgyak és technikák a művészet közegei.

A művészeti nevelés folyamata

Miután elkezdtem a József Attila Általános Iskolában tanítani, a művészeti nevelés új lendületet vett, és diákjaink sorra nyerték a versenyeket és pályázatokat. Művésztanárként át tudtam és tudom adni azt a lelkesedést, ami motiválja a gyermekeket is. Nagy energiákat viszek a munkámba, és ez hat a diákjaimra. Ők is lelkesebbek lesznek. Mindig mindent technikát bemutatok, ez a siker kulcsa. Bemutatni, a trükköket átadni, láttatni kell. Megtanulja mindenki azt, ami számára fontos vagy meg tudott jegyezni, és a csoda már valósággá válik. El tudják készíteni azt, ami korábban elérhetetlen volt. Értékkeremtés és igényes munka folyik. Csak ennek

4. kép: Horváth László, 6. osztályos: A tavasz

3. kép: „Tedd a kezed homlokokra...” (Festő performansz a József Attila Emlékhelyen: Salehi Mozsda 5.osztályos, Salehi Fardin 5. osztályos, Rákosi Bernadett 7. osztályos, Eze Leila Jázmin 7. osztályos tanuló.)

van értelme, egyébként kár rá fordítani időt, anyagot és energiát. Mottóm: „Nincs elrontott munka, csak befejezetlen”.

A vizuális nevelés az esztétikai nevelés mással felcserélhetetlen módszere. Célja a tapintás és a látás érzékének és képességének fejlesztése, amely lépésről lépésre, a tudatosan felépített, gyakorlati alkotómunka révén valósítható meg. „A tanulókat meg kell tanítani motívumaik, érzelmeik megismerésére, szabályozására.” (Réthy, 2000).

A művészeti órák azért tudnak olyan szemléletesek lenni, mert minden tantárggyal integrál a művészeti nevelés. Mindig lehet olyan kapcsolatot találni, ami segít az élet összefüggéseit megérteni, távlatokat nyitni és elgondolkodni a jövőn.

A mindennapi életből, tapasztalatokból merített példák rávezetik a diákokat a tanultak gyakorlati hasznára, a megszerzett ismeretek és a mindennapi tevékenységek, tárgyak összefüggéseire. Lehet ez órai munka, iskolán kívüli kreatív

5. kép: József Attila verseinek illusztrációja csoportmunkában.
(Magyar Zoltán 8. osztályos, Barcsa Gyöngyvér 6. osztályos, Danó Rajmund 8. osztályos tanuló.)

feladat, gyermekeknek szervezett csoportverseny, ünnepi készülődéshez készített egyedi dekoráció, ajándékkészítés vagy egy saját magunk által kitalált mese, amelyhez illusztrációt rajzolhatnak, bábokat készíthetnek.

Az alkotó folyamat mindig ugyanabban a folyamatos hármasságban működik: gondolat – szó – cselekedet, vagyis amit kigondolunk, aszerint beszélünk, és úgy is cselekedünk! Fejlődés – öröm – siker, vagyis az alkotás létrehozása örömet okoz, terápia és gyors sikerélményhez jutunk, ami javítja a közérzetünkön, és más tevékenységeinkre is kihat.

A közös munka kezdetén a legfontosabb mindig az egyén, a gyermekek fejlettségi, érzelmi, értelmi szintjének a felmérése, ismerete. Tudnom kell, hogy mi a kiindulópont, és ezt követően határozom meg a módszereket egyénre és csoportokra bontva. Töreksem mindig arra, hogy a diák saját tempójában minőségi munkát végezzen, a lehető legtöbbet kihozva magából. Neki is örömet okozva elkészüljön egy alkotás, amire méltán lehet büszke, hiszen ő egyedül készítette.

A művészet „játékszabályai”

A legelső alkotómunka során tisztázni kell a gyerekekkel a kompozíciós elrendezést, a harmóniára és egyensúlyra törekvést, mind a színekben, mind a formákban. Ez az alapokhoz tartozik. Megismerkednek az arany metszés szabályával, amely szintén fontos a kompozíciókban, legyen az zenei vagy képzőművészeti alkotás.

Az alkotások létrehozása előtt lényeges szabályokkal, technikákkal, szimbólumok jelentésével ismerkednek meg. Ez nemcsak azért fontos, hogy saját maguk otthonosan mozogjanak a művészeti technikákban, hanem azért is, hogy bármely kor művészi alkotásaiban el tudjanak merülni, felfedezzék a bennük rejlő értékeket, értsék az alkotások üzeneteit. Így jobban megbecsülik a mikro-és makro környezetük szépségeit.

Kiállítások

Már hagyománnyá vált, hogy a festő szakos diákok a Művészetek Palotájában minden évben a „Téli tárlat” című kiállításon szerepelnek. Itt csak a zsűrizett alkotások láthatók, az iskola legjobbjai. Aki ezen szerepel, annak ez megtiszteltetés is egyben, ezért ennek

4. kép: Horváth László, 6. osztályos: A tavasz

a kiállításnak van a legnagyobb presztízse. A diákok éntudatának kialakulásában és önértékelésében nagyot lendít. Egyenrangúnak tekinthetik magukat a többi iskola díjazott tanulóival. Az esélyegyenlőség itt megmutatkozik.

A Magyar Festészet Napja országos rendezvényein pannófestő bemutatót tartottak több alkalommal. A roma temperamentum és harsányabb színvilág megmutatkozik alkotásaikon, és mindig ámulatba ejti a másság a felnőtteket

7. kép: Noé bárkája – csoportmunka, alapfok 4. festészet szakosok (Beri Dzszenifer, Lajhó Evelein, Horváth Tifani 6. osztályos tanuló.)

és gyerekeket. Ebben a „játékban” már azok a festőpalánták vesznek részt, akik eljutottak arra festői, alkotói szintre, hogy magabiztosak, bátran kezdeményezők, kreatívan állnak az új feladatok elé, és ezt bármikor, bárhol tudják produkálni. Itt igazán szemmel láthatóan mérhető, hová lehet velük eljutni. A kérdés csak az, ha nincs ez a biztonságot adó iskolai közeg, ahol szárnyalhatnak, akkor mi lesz ezzel a bátran kezdeményező roma tehetséggel, ha kikerül a támogató iskolai környezetből. Meddig van ennek hatása, meg tudják-e őrizni, tudnak-e olyan erők maradni akkor is, ha felnőttként kell megfelelni.

A harmincéves tapasztalatom és méréseim (A művészeti nevelés összetett és vertikális: tér- és formaelemzés, rajzolás, festés, mintázás, művészettörténet. Évről évre előjönnek nehezebb és bonyolultabb formában. Mivel egyéni fejlesztés van, a gyermekeket önmagához viszonyítva vizsgáljuk, hogy hogyan fejlődik. Csak a versenyek eredményei és a sikeres felvételi vizsgák bizonyítják.) Nincs közöttük pályát elhagyó. Ez azt mutatja, hogy a lemorzsolódás kicsi. A volt diákjaim visszahozták az iskolánkba a gyerekeiket. Ez az egyik legnagyobb elismerés és eredmény, hogy a módszer működik. A művészeti nevelés hatásos,

hatékony, céltudatosabbá tesz és hosszútávon kihat az élet különböző területein.

Ünnepek a Ferencvárosban

A külső kapcsolataink nagyon fontosak, mert kell az élő kapcsolat a világgal. Fontos, hogy megmutassuk a fejlődést, és azt is, hogy tanítványaink képesek értéket teremteni. A hátrányos helyzetűek, az SNI-ek (sajátos nevelési igényű), a BTM-esek (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel élők) is hasznos építőkövei lehetnek kultúránknak. Az iskolával szemben lévő Szent Vince Plébánia adventi, karácsonyi ünnepségein évről évre szerepelnek szakrális témájú képzőművészeti alkotásokkal a gyerekek.

A roma szülők is mindig eljönnek erre a meghitt karácsonyi iskolai rendezvényre, és láthatják a gyerekeiket szerepelni egy másik világban, megmutatják azt az arcukat, amely otthon legtöbbször nem jelenik meg. A szülőkre is nagy hatással vannak a látottak és hallottak. Büszkéek gyermekeikre, hogy a szépséget, szeretetet hogyan tudják mások számára is átadni. A gyermekek is nevelik a szüleiket a jó mintákkal, példákkal. Ez a hatás rövidebb és hosszabb távon is érzékelhető. A későbbiekben nagyobb figyelmet tanúsítanak a gyermekük előmenetele iránt, gyakrabban bekapcsolódnak az iskolai eseményekbe. A gyereknél a siker önbecsülést és magabiztosságot ad.

Rajzversenyek

Diákjaink minden évben indulnak a fővárosi tanulmányi rajzversenyen. A kitartó, szorgalmas tanulóknak fontos a verseny. Megmutathatják, hogy ők is a legjobbak között vannak. Büszkéek az elért eredményeikre. Sokáig emlegetik, mert érzelmileg nagy hatással van rájuk. Ezekre a jó példákra építve lehet tovább motiválni a diákokat és más területeken is arra inspirálni őket, hogy képesek jobb eredményeket elérni, mert csak rajtuk, a hozzáállásukon, hogy egy adott feladat sikeres eredménnyel zárul, vagy kudarcba fullad.

8. kép: Pannófestés közben.

9. kép: Ferencváros múltja, jelene, jövője. Iskolánk tanulójának képei a kerületi Önkormányzat tanácstermében.

A művészeti nevelés hatása

Több hónap, év és évtized alatt mérhető a művészeti nevelés folyamatának hatása. A kezdeti lépésektől, a bemenettől a kimenetig és azon túl. Az a felfogás, hagyomány, szokások, viselkedési normák, ízlésüket befolyásoló és meghatározó elemek, beidegződések, a világról alkotott képük, az emberekhez való viszonyuk, amelyeket az iskolában megtapasztaltak egy életen át elkísérik őket. Ezen nevelkedtek.

Előképző 1- alapfok 6 évfolyamig (Előképző 1.2.évf., alapfok 1.2.3.4.5.6. évf.): nyolc év nevelés és képzés időszakában nagy átalakuláson mennek keresztül a gyerekek. A kisiskolás korból átlépnek a tinédzserkorba. Nagyon befogadók szellemileg és lelkileg is. Rengeteg pozitív és negatív hatás éri őket, amelyek feldolgozásában segít a művészeti nevelés. Az élet szinte minden területét érintő és minden tantárggyal integráló témaköreink segítenek megtalálni a helyes megoldásokat. Sokszor egy műalkotás elemzése, versek illusztrálása közben azonosulnak a saját problémájukkal. Az együtt gondolkodás, az elemzések, a különböző életeseményeik feldolgozása az alkotó folyamat közben rávilágít a saját problémáik megoldására.

A „kifestem magamból terápia” nagyon hatékony. Minden alkotás megmutatja a pillanatnyi lelki és idegi állapotot. A tanárok sok élménnyel gazdagítják a gyereket, főként az ingerszegény környezetből jövőknél óriási hatása van az órai (és órán kívüli) beszélgetéseknek, a motivációknak, mert megnyugszik, átértékeli a problémáit, feladatként tekint rájuk, amit meg kell oldani. Mindenkinek megvan a lehetősége saját álmait megvalósítani.

tani, kitörni abból a környezetből, ami lehúzza. Kialakíthatja saját harmonikus életét.

A tanár irányító a gyerekek életében. Lelkileg, személyiségfejlődésben, önismeretben nagyon fontos és meghatározó időszak az általános iskolában eltöltött idő, mert a kialakul az érdeklődési körük, amely pályaválasztásukat, jövőjüket meghatározza. Nyolcadik osztály végére tudják, mit szeretnének csinálni. Tudják hová tartoznak. Tisztában vannak azokkal a viselkedési normákkal, amelyek nélkülözhetetlenek egy közösségbe való beilleszkedésbe. Tudják mit szeretnek csinálni, kialakul az érdeklődési körük, hobbijuk, ami óriási dolog.

Hivatkozások

Interjú Freund Tamással (2009). *Belső világunk szerepe tanulási és memória folyamatokban Agyhullámok és kreativitás.*

Réthy Endréné dr. (2000). *Tehetőségek? Motiváltak?* 3. oszlop 3. bekezdés

10. kép: Ünnepi performansz (Beri Dzszenifer 6.osztályos, Lajhó Evelin 6. osztályos, Lichteinstein Ramóna 8. osztályos, Makula Dzszenifer 8. osztályos, Mida Melissza 8. osztályos, Oláh Tibor 8. osztályos tanuló.) Az 1848-as márciusi forradalom alkalmából festő performanszt készítették a diákok. A kézlenyomatok mellett a tizenkét pontot felragasztották. Közben verbunkos zene szólt. A IX. kerületi ünnepség helyszíne a Közösségi Ház volt a József Attila lakótelepen.